

ՄԱՍԻՍ

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ԱԶԳԱՅԻՆ, ԳՐԱԿԱՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳԻՏԱԿԱՆ

ՏԵՕՐԷՆ—ԽՄԲԱԳԻՐ

ՏԻԳՐԱՆ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ

49^ր ՏԱՐԻ, ԹԻԻ 32

5 ՕԳՈՍՏՈՍ 1900

Մասիս շաբաթաթերթի տարեկան բաժանորդագրիցն է կես օսմ. ոսկի թե՛ Կ. Պոլսոյ եւ թե՛ գաւառներուն համար, կանխիկ : Արտասահման՝ 12 ֆրանկ : Վեցամսեայ կամ եռամսեայ բաժանորդագրութիւն չընդունուիր : Բաժանորդագրութիւնները կը սկսին ամեն ամսոյ մէկէն :

Մասիս հրապարակ կ'ելլէ ամեն շաբաթ առճու, եւ կը գտնուի Բերայի բոլոր ծխաւի մէջ ու Պանչե-Գաբուի ջրավաճառներուն շխանութները, ինչպէս նաեւ Ղալաթիոյ, Պոլսոյ եւ բոլոր արուարձաններու լրագրավաճառներուն հոլ :

Ձեռքէ կը ծախուի ՀԱՏԸ 40 ՓԱՐՊՆՅԻ

ՀԱՍՏԻ

در علیہ غلطہ « ماسیس » غزنہ سی ادارہ سی

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ « ՄԱՍԻՍ » Ի

Կ. Պոլիս, Ղալաթիս, Ներսունկեան Խան

Rédaction de la Revue MASSIS

Galata, Constantinople

ՐՈՊԵՐԴ ՔՈԼԷԶ

Սոյն Քոլէն, հաստատեալ կայս. Բարձր. Իրաւեով, կազմակերպեալ է Եւրոպեան ու Ամերիկեան նոյն օրինակ հաստատութեանց նման, ունենալով նշանաւոր դաստատուաց կանաւ մը որով կը կառավարուի. նաեւ բնօրէն էլ յաջողակ ուսուցիչներ Հայերէն, Պուլիարերէն Գաղղիերէն, Գերմաներէն, Յունարէն եւ Թրքերէն լեզուաց: Ունի 8000 հասորներէ բաղկացեալ Երկրաբանական, համեմատական, կենդանաբանական եւ բուսաբանական հաւաքածոներ եւ բնագիտական, տարաբանական, բնախօսական եւ այլ բազմաթիւ գործիքներ:

Քոլէնին նպատակն է ժամանակիս պահանջմանց համաձայն բարձրագոյն կարգի կրթութիւն մը տալ իրեն դիմող երիտասարդաց. նոր սնորհնութիւնք եղած են բնական գիտութեան դիւրութիւններ բնծայելու համար:

Բոլորք Քոլէնի մէջ աւանդեալ գրական եւ գիտական ուսմանց լեզուն Անգլիերէն է. սակայն իւրաքանչիւր ուսանող պարտաւորեալ է ուսանիլ իր մայրենի լեզուն եւ սոնմային պատմութիւնը: Հայերէն լեզուի եւ Դպրութեան համար գծուած է ուսման կատարեալ բնօրէն մը որուն պիտի հետեւի իւրաքանչիւր հայ ուսանող:

Հաստատութեան հոյակապ եւ փառաշէն շէնքերը կառուցուած են ի Բուլմի Հիսար, Վոսփորի Եւրոպական կողմը գտնուող բերդերուն ետեւը բլրի մը վրայ, որուն դիմաց Վոսփորի ափանց վրայ գեղեցկագոյնն էլ ամենէն առողջարար համարուած է:

Քոլէնին յառաջիկայ տարեւոյնը կը սկսի սեպտեմբեր 15ին: Մանրամասն տեղեկութեանց համար պէտք է դիմել առ Տեսչութիւնն, ի Բուլմի Հիսար:

ԲԱՐՁՐԱԳՈՅՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՊԱՐՏԻԶԱԿ

Վարժարանիս առաջիկայ տարեւոյնը կը սկսի սեպտեմբեր 4ին (Ը. Ե.) Երեւոթքի առտու: Տարեթուակն է տասնութեց (16) Օսմ. ոսկի. 8 ոսկին Սեպտեմբերի եւ միւս 8 ոսկին Փետրվարի սկիզբը վճարելի:

Տնօրէնութիւնը ամէն ջանք եւ խնամք կը տան վարժարանս ամէն կերպով գոհացուցիչ եւ բարեկարգ վիճակի մէջ պահելու համար:

Արդէն իսկ գտնուած կարող ուսուցիչներու ծանօթ խաւքին վրայ աւելցուած է Մինաս Էմ. Ծալեան: Մանուկ Էմ. Թ. աղետեսան Եւս պիտի ստանանք գեղագրութեան ու գծագրութեան դասերը, իբրեւ մասնագէտ ուսուցիչ այդ նիւղերուն:

Տիկին Զեմալքս անձամբ պիտի հսկէ մասնաւորաբար փոքրիկներուն վրայ: Բոլոր աշակերտներն արդէն կը գտնուին վարժարանին բժիշկին անմիջական հսկողութեան տակ:

Նոր աշակերտներու արձանագրութեան համար ծնողները կամ խնամակալները կը հրաւիրուին անյապաղ դիմել վարժարանին Տնօրէն Տր. Զեմալքսի (Պարսիզակ) որմէ կարելի է ստանալ պէտք եղած ամէն տեղեկութիւն, եւ կամ Մր. Փիքի, Պալալը-Հաւուզ, Կ. Պոլիս:

6—10

ՀԱՍՏԱՏՈՒԼ 1852

ՏՐ Ս. ԽԱԶԱՏՈՒՐԵԱՆ ԵՒ ՈՐԴԻ

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ-ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺԲ

396 ՄԵՐ ՓՈՂՈՑ ԲԵՐԱ 396

(Նանքի գարեջրատան վրայի յարկը, նիւղ Զրպուհեանց դէմը)

Կատարելագործեալ գործիքներու միջոցաւ ամենաառատիկ ցաւած աղուաները մեկ անգամն կը լեցնեն. ցաւով դիմելու եւ բուժուած վերադառնալու պայմանաւ:

Նորահար եղանակաւ, նորը, ճաշակաւոր եւ դիմացիուն արհեստական աղուաներ կը պատրաստեն, յար եւ նման բնականի, դիմի ձեւաւորութիւն ըստ տարիքի, ծանոթութիւն եւ ազատ արտաւանդութիւն երաշխաւորուած:

Բերնի հիւանդութիւնք կատարելագոյն կը բուժուին ինչպէս նաեւ թմրեցուցիչ դեղերու եւ ամենակատարելագործեալ աքցաններու միջոցաւ, առանց ցաւի ատամնահանութիւն:

Յ. Գ. Զմեռները կիրակի օրերն ալ (մինչեւ կես օր) ինչպէս նաեւ ամէն օր (մինչեւ կես գիշեր) հիւանդ կ'ընդունին:

Ծանօթ. — Պոլսոյ կողմը մասնաճիւղ ԶՈՒՆԻՆԲ:

ՄԱՍԻՆ

49^ր ՏԱՐԻ

— 5 ՕԳՈՍՏՈՍ 1900 —

ԹԻԻ 32

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Կեղևն ու Միջուկը. ՏԻՒՐԱՆ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ, — Բանաստեղծութիւններ. Ծովը. Մ. ԱՃԻՄԵԱՆ, — Խոկման վայր. ՎԱՐԻԳԷՍ, — Քաղաքական աշխարհիկ. Ակնարկ մը Խալիլոյ անցեալին վրայ. Մ. ՆԱԹԱՆԵԱՆ, — «Մասիս» Ի հարցարանին շուրջը. ԱՐՏԱՇԷՍ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ, — Գիտական փշրանքներ ԱՅԲԳԻՄ, — Իզօ և Գրիստիկ. ԱՆՏԷՐՍԸՆ, — «Մասիս» Ի Յուշատետրը.

ԿԵՂԵԻՆ ՈՒ ՄԻՋՈՒԿԸ

Պ. Գրիգոր Զանգեանցի անակնկալ մահը՝ անակնկալ երեւոյթ մը առաջ բերաւ : Մենք որ սովորաբար կը հետաքրքրուինք ամենափոքր բարեկարգութիւն մը ընող անձին — ու շատ անգամ՝ միմիայն խոտաացողներուն խոյ — ինքնութեամբն ու կեանքովը, զրկելէ անգիտակ մնացեր էինք այս ուստահայ ճրչմարիտ բարերարին հանդէպ. Ազգ. Վարչութիւնը, «Որբերու խնամակալ» Ի պատուոյ տիտղոսը առած էր անոր, Պատրիարք Սըրբապետը օրհնութեան գրեթով կը պատասխանէր անոր իւրաքանչիւր նուիրատուութեան ծանուցանելով թէ խղճմտօրէն իրենց նպատակին յատկացուած են զրկուած գումարները, եւ լրագրութիւնը կ'արձանագրէր այս լուրերը օրը օրին, ինչպէս կ'արձանագրէ վիճակահանութեան պարգևի մը լուրը կամ Հիւանդանոցի գանձանակներուն արդիւնքը ծանուցանող ցուցակները : Ուրիշ ոչինչ : Այնպէս որ, երբ առտու մը հեռագիրը գուժեց Պ. Զանգեանցի մահը, որքան տխրած՝ նոյնքան ալ շուարած մնացինք :

— Ո՞վ էր Պ. Զանգեանցը, ամուսնացած էր, զաւակ ունէր, ինչպէ՞ս կ'ապրէր :

Ամէնուս ալ գիտցածը կ'ամբողջութեամբ սա քանի մը ծանօթութիւններուն մէջ. թէ արուեստով փաստաբան էր, բայց նախամեծար

կը սեպէր հրապարակագրութեամբ ու գրագիտութեամբ զրազիլ՝ զլրատոր բաժին մը ունենալով Ռուսի վեհաժողովի լրագրին խմբագրութեան մէջ, թէ ուսերէն քանի մը հատորներ հրատարակած էր, բայց ի այն Գեղարուեստական Հաւաքածուէն — միշտ ուսերէն — օրուն բաժանորդագրութեան ու վաճառման արդիւնքը ամբողջովին Պատրիարքարանի զրկեց՝ որպիսնամ գործին յատկացուելու համար (*) :

Սպասելով որ Մոսկուայէն լիակատար տեղեկութիւններ հաղորդուին Պատրիարքարանի կամ ազգ. թերթերուն, Մասիսի ընթերցողներուն կը ներկայացնեմ Պ. Զանգեանցի ապրելու եղանակին ու նկարագրին վերաբերող ինչ որ կրցի քաղել, երկար պարտութեան տեղը, անձէ մը որ տարիներ առաջ Մոսկուա ճամբորդած ըլլալով իրաւարանական ուսումնասիրութեանց համար, հաղորդակցութեան մէջ գտնուած էր այդ պատուական Հայուն հետ :

Առաջին հետաքրքրութիւնս եղաւ գիտնալ թէ ֆիզիգոպէս ի՞նչ կերպարանք ունէր Պ.

(*) Ծ. — Միակ յօդուածը, որ երեւցաւ այս մասին, Արրահամ էֆ. Այվազեանի Կենսագրական Նօթն էր՝ Արեւելի մէջ, որ կը յիշեցնէր թէ Զանգեանց Պոլսոյ այցելած էր, զրեթէ ինը տարի առաջ :

Ջանչեանց զոր ընդհանրապէս կ'երեւակոյէինք ուստահայու առողջ տիպար մը, — իր տակուն հանգամանքէն դատելով, — յաղթ հասակով, հաստ մկանունքներով, ուժեղ, չարքաշ, վերջապէս մէկը որ միմիայն գրչի աշխատութեամբ վեհանձն հարուստի տիպար մը ներկայանալու հոգեկան ու մարմնական կուրմիլ ու տոկունութիւնը ունենար :

Խօսակիցս կը վարանէր պատասխանելու, եւ վերջ ի վերջոյ, ախուր ժպիտով մը ըսաւ.

— Ատոնց բոլորովին հակառակը :

Ու նկարագրեց Գրիգոր Ջանչեանցը. տգաղուն մարմնով մէկը, հիւանդկախ, վախ, պղտիկ հասակ, ուսուիրներուն մէջտեղ ցըցուածքով մը, ու դէմքով ալ տգեղ — ճիշդ հակառակը իր հոգիին : Մէկը բնութեան այն անժառանգներէն, որոնք արգահատանքի տպաւորութիւն մը կը թողուն առաջին անգամ գիրենք տեսնողին վրայ, եւ իրենք զըրկուածներ ըլլալուն համար կարծես՝ այնքան հոգեպինդ կը փարին զրկուածներուն, դժբաղդներուն :

Այդ խախտու ու անհրապոյր կեղեկին տակ ի՞նչ հիւթեղ ու համեղ միջուկ մը ստեղծուի : Ոսկի սիրտ մը՝ սղորմելի պատեանի մը տակ :

Իր գգացումներուն բարձրութեան հաւասար՝ անվհատ կամքի ու բեղմնաւոր մտքի տէր անձ մըն էր Ջանչեանց, անընդհատ ուսումնասիրող մը, անընդհատ արտադրող մը, գիշերը ցորեկին խառնած, այնչա՛փ միայն հանդիստ առնելով որքան կը պահանջէին իր ֆիզիկական կարողութեան պէտքերը :

Մոսկուայի մէջ, ուր կ'անցընէր տարւածան մեծագոյն մասը, Ջուպիսքի Պուլփատին վրայ նայող համեստուկ երեւոյթով արաւոյրնակ մը կը բնակէր, իրեն գրասենեակ ընտրած արեւատ լոցիկ մը — որչա՛փ որ կարելի է արեւակին ճառագայթները վայելել այդ ցորտ կլիմային տակ — եւ գարնան իսկ կրակարանը վառած պահելով, այնքա՛ն մսկոտ էր ու զողդոջուն : Ծօխ մատենադարանով մը չըջապատուած, ու օրն ի բուն հակած իր գրասենեակին վրայ, Պ Ջանչեանց իր զրաւոր աշխատութիւնները կ'ընդհատէր միայն ճաշի համար, եւ երբեմն ալ երթալ պտոյտ մը

կատարելով պուլփատին հովանաւ ծառերուն տակ, ամրան տապին : Դիւրամտոյցելի չէր բնաւ ու քիչ մարդ կ'ընդունէր, զանո՛նք միայն որոնց տեսակցութիւնը շահեկանութիւն մը կամ կարեւորութիւն մը կրնար ունենալ : Խօսակիցս որ բազմ ունեցած էր քանի մը անգամներ երթեւեկելու Պ. Ջանչեանցի մօտ, միջազգային-իրաւարանական հարցերու վրայ անոր կարծիքները լսելու, եւ շատ սիրալիր ընդունելութիւն գտած, հիացկոտ յիշատակ մը պահած է անոր օրէնսգիտական հմտութենէն, գաղափարներու յստակ արտայայտութենէն եւ լուրջ խօսակցութենէն : Ընկերային կեանքի մէջ սքօղուած ու լուսկեաց այդ փաստարան-հրապարակազիրը՝ պերճաւան կը դառնար երբ առիթը կը ներկայանար իր աեսութիւնները պարզելու եւ կամ երբ ձեռք կ'առնէր գրիչը : Եւ ասոր համար է որ արտաքին փայլէ ու ընկերային խարուսիկ ձիրքերէ զուրկ այս անձնաւորութիւնը մեծ յարգ ու համարում կը վայելէր երկրին մտաւորական բարձր շրջանակներուն մէջ, դատաւորներէն, փաստարաններէն, զրագէտներէն, հրապարակազիրներէն :

Իր հեղինակութիւններուն մէջ ամէնէն նշանաւորն է ուսուրէն ստուար հատոր մը — Աղեքսանդր Բ. կայսեր իշխանութեան ժամանակամիջոցին մէջ կատարուած յառաջդիմութիւններուն վրայ — 1892ին հրատարակուած եւ եօթը տպագրութեան արժանացած, բաց ի նոյն գործին ֆրանսերէն թարգմանութենէն որ երեւցած է Բարիզի մէջ, առանձին հատորով :

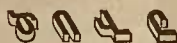
Այդ գրքին ինչպէս նաեւ իր միւս բոլոր հեղինակութեանց յառաջարաններուն մէջ, Պ. Ջանչեանց չէ մոռցած արձանագրելու. « Արդիւնքը բարեգործական նպատակներու յանդիպում » — ինչ որ կը գործադրէր խրդճափտ կերպով : Իր համեստ ապրուստին բաւող գումարէն զատ — զոր լիապէս կը շահէր իր խմբագիր — իր հրատարակութեանց ամբողջ արդիւնքը կը յատկացնէր որբանոցներու, աղքատիկ դպրոցներու, ինքզինքին « պարզ միջնորդի » գեր մը տալով սակայն բարերարներուն եւ ընտանեզուրկ աղքատ միջնակ : Այս մանրամասնութիւնները քաղած պա-

հուս, անգագաւարար միտքս եկան դեռ ոչ շատ առաջ նպատակից Յանձնաժողովին առջեւ տեղի ունեցած վիճարանութիւնները, մրցումները, մեր կարգ մը հրատարակիչներուն ու հեղինակներուն կողմէ սրոնց ամէն մէկը իր մէկ գտնողութեամբ ժողովրդականացընելու համար զեղջը կը բարձրացնէր, — ինչ որ իրականին մէջ արդիւնք մըն ալ չարտադրեց, կարծեմ, — մինչդեռ Գրիգոր Զանչեանց, առանց աղմուկի, առանց ո՛ր եւ է չահալցալիս նպատակի, 7500 ոսկի հաւաքեց ու զրկեց՝ իր գիրքերուն վաճառման արդիւնքէն։

Ռուսի վեհոմուսթիի հայ խմբագիրը, — որ քաջ հայագէտ էր միանգամայն, թէեւ առիթ չէր ունեցած իր մայրենի լեզուն գործածելու իր հրտարակագիր, — երբ Մոսկուայի իր արտոգումանին մէջ չգտնուէր, իսկոյն կը հասկնային թէ ճամբորդութեան մէջ է, Բեզերսպուկի գացած կամ Ռուսիոյ ուրիշ

գլխաւոր քաղաքները, իր գործերուն սպառման համար աշխատելու, բարձր անձնաւորեանց հետ տեսակցելու, միշտ նոյն անխախտ նպատակով։ Այս ճամբորդութիւններուն, գիւմուսներուն շնորհիւ էր, տաժանելի աշխատանքով միայն, որ յաջողեցաւ տասերկու որսնոցներու ըսցումը ու մատակարարութիւնը ապահովել։ Վոյթը չէր թէ այդ տեսչափութիւնները, մարմնական յոգնութիւնները կը խանգարէին իր արդէն իսկ խախտ առողջութիւնը։ Եւ ազաւուն տերեւի մը պէս, զոր թեթեւ խորշակ մը կը խլէ իր ուտէն, այդ վատաւորը կեանքն ալ ս'վ գիտէ թէ չէ խորտակուած պարզ ցրտառութենէ մը, հարուստ մը, ջախջախութեամբ իր բեղմնաւորութեան է՛ն հասուն չըջանին մէջ, բարեգործութեան սիրուն։

ՏԻԳՐԱՆ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ

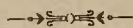
Ծով դու մպտուն, հրաշատեսիլ, կապոյտ ծով
Աչքերս քեզի յառած մնամ ժամերով.
Երբ արեւուն հսկայ ամեն մեկ քայլին՝
Մշուշն ու ստուերք արշալուսին կը հալին,
Դու տարածուած լայնածաւալ ու խաղաղ
Կը յօրինես արդուգարդեր քո ջքնաղ,
Երբ ակալներդ օդակ օդակ քրքռան
Ոսկի քեդ հիւսուած ինչպէս մեծ ուռկան,
Նաւակներն ալ սուրան ճերմակ քեւերով,
Ու մանուկներ եզերքին մօտ՝ լոյծ ու զով
Բազուկներուդ մէջ նետուին ժիր ու անխախ,
Կեանք, լոյս, ծաղկունք փրքին ամեն կողմ ուրախ։

Ծով դու ծիծղուն որ ծփծփաս ծուլարար
Աչքերս յառած քեզի մնամ ընդ երկար ...

Դու կանչեր ալ ունիս վսեմ՝ ամենի
Ու ետաւսին անփորձ որ քեզ վստահի
Զգիտեր քե ինչպէս կնոջ սիրտ՝ յաճախ
Դու յողողող ես, դարանակալ ու խաղախ,
Պակուցիչ են քո վտանգներն ու անեղ.
Երբ գայրացած փոքորիկներդ՝ անմեղ
Կեանքեր քեպիտ լալին անյագ ամեն օր՝
Բայց քո հմայք շատ աւելի են հզօր.
Գեղեցիկ ես ծով անծայր, ծով ծիրանի,
Թե մոռնչես իբրեւ առիւծ վայրենի
Թե մրմնջես ծածանելով մեղկ ու հեզ,
Ամեն սիրտ՝ բարձ կամ մաշած, միշտ սիրե գրեզ։

Մ. ԱՃԷՄԵԱՆ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀԷՆ

ՍԿՆՍՐԿ ՄԸ ԻՏԱԼԻՈՅ ԱՆՑԵՍԼԻՆ ՎՐԱՅ

Իտալիա, որ Ումպէրթօ Թագաւորին մահուան պատճառաւ համաշխարհային ուշադրութեան առարկայ դարձաւ վերջին շարաթիւերս, աշխարհի այն ուշադրաւ երկիրներէն մէկն է որոնք ամէնէն աւելի յեղյեղուկ բազմ ունեցած են : Բազմի փոփոխականութեան մէջ սակայն Իտալիոյ վիճակուածը աւելի բարեբաւութիւն եղած է , քան չարարատութիւն : Այն օրէն որ պատմական ստոյգ չըրջանը կը սկսի , Իտալիա կը ներկայանայ բոլոր դրացի ազգերու նախանձը շարժելու չափ քաղաքակիրթ , բարգաւաճ , հարուստ եւ ճոխ : Մինչ րայ ի Յունաստանէ , Եւրոպայի բոլոր երկիրները բարրարոտութեան առաւել կամ նուազ թանձր քողին ներքեւ կը նիրհէին՝ Իտալիա արդէն ծաղկած էր մարդկային իմացականութեան գեղեցիկ արտադրութիւններովը , մանաւանդ Իտալիոյ հարաւային մասը՝ որ կը կոչուէր «Մեծն Յունաստան» , ըստ որում զլիաւորաբար Հելլէն գաղթականութիւններով լեցուած էր , եւ արեւմտեան հիւսիսային մասը , այն է Ետրուրիա , որուն մայրաքաղաքը Ֆիորենցա , մինչեւ ցարք իսկ Իտալիոյ Աթէնքը կը կոչուի , եւ որուն աւերակներէն ելած Ետրուրեան հնութիւնները զարմանքով կը լեցնեն վաղեմի քաղաքակրթութեան այդ բեկորները գիտողները :

Սակայն Իտալիա ատենցմով չէ միայն որ կը պարծի , իր գլխաւոր փառքը այն է որ խանձարուր ու որրան եղած է Հռոմէական տիեզերայադթ պետութեան որ իբր 1500 տարի աշխարհի թէ՛ մեծագոյն տէրութիւնն էր եւ թէ՛ ամէնէն աւելի զարգացած քաղաքակրթութիւնը ունէր : Իտալիայէն արձակուած՝ երբեմն ծերակուտական վերջերն ալ կայսերական հրովարտականքը՝ ատուածային պատգամի պէս պատկառանքով կ'ընդունուէին եւ կը գործադրուէին այդ իբր 15 դարու ժամանակամիջոցին մէջ Աղլաւ լեռներէն մին-

չեւ Կովկաս եւ Նեղոսէն մինչեւ Դանուբ ու Հսկնոս , զի բոլոր այդ տարածութիւնը կը պարունակէր Հռոմէական ահեղատատ տէրութիւնը , որուն մէյմէկ նահանգական կամ գաւառական քաղաքներ էին այսօրուան մէյմէկ պետութեան ոստան եղող քաղաքները , Լանտոն , Բարիզ , Լահէ , Պրիւսէլ , Վիէննա , Մաարիա , Լիւպանա , Պուրթէշ , Պելլրատ , Աթէնք , Եւայն :

Իտալիա մէկէն չկորսնցուց այս ամէնը . ամբողջ երեք հարիւր տարի տեւեց թշնամեաց արշաւանքը մինչեւ որ կարելի եղաւ տառաւել հաստարմատ ու երկնարեքծ այդ կաղնին : Հռոմէական պետութեան կործանումով Իտալիոյ կարեւորութիւնը չդադրեցաւ սակայն , նախ երկար տարիներ յափշտակուլ յափշտակողի եղան իր ամբաւ աւար ու կողոպուտ , իսկ միւս կողմէն շարունակեց մնալ գիտութեանց եւ գեղարուեստից ոստան , մանաւանդ երբ Բիւզանդեան կայսրութեան տագնապին ատեն (1400—1453) բազմաթիւ գաղթականներ Իտալիա գաղթեցին տանելով իրենց հետ Հռոմէական-Յունական քաղաքակրթութեան գանձերը որք Արեւելից մէջ անկորուստ պահուած էին : Այդ պատճառաւ վերածնութեան դարը (ԺԶ) Իտալիայէն ծագեցաւ եւ իր ճառագայթները արձակեց Եւրոպական բոլոր միւս երկիրները : Ըսել է որ , ինչպէս երբեմն քաղաքականութեամբ կ'իշխէր Իտալիա բոլոր Եւրոպայի , վերջերն ալ բարոյական ազդեցութեամբ բանեցուց միեւնոյն իշխանութիւնը , վստան զի նախկին ամենայադթ Կեսարներու քաղաքական նիւթական զօրութեան տեղ անցաւ Պապերու կրօնական բարոյական ազդեցութիւնը որ պահ մը այնքան ահաւոր եւ անդիմադրելի հանգամանք առաւ , որուն մինչեւ իսկ Օգոստոս , Տրայանոս , Սեւիրոս եւ Դիոկղեափանոս անգամ կրնային նախանձիլ , ըստ որում մինչդեռ այդ վերջինները

զէնքով կը դողացնէին աշխարհը, Կեսարնե-
րու իրապէս յաջորդել ցանկացող Պապերը ըսկ
իրենց մէկ խօսքով — Բանադրանքի սպառ-
նալիքով — կը սարսափեցնէին ժողովուրդներ
ու վեհապետները եւ առանց զէնք ու զինուոր
շարժելու՝ կը տրամադրէին ըստ հաճոյս տէ-
րութիւններ ու կառավարութիւնները : Լու-
տերին երեւմամբ վերջնական հարուածը
տրուած էր թէպէտ Պապերու այդ գերագոյն
իշխանութեան, բայց ցորչափ Հռոմ կը մնար
տակաւին Պապերուն ձեռքը, Իտալիա չպիտի
կրնար կարելորդ դեր մը խաղալ միջազգային
քաղաքականութեան մէջ : Այդ կարելորդ քայլը
Սափուայի Տան վիճակուած էր առնել, Սա-
փուայի թագաւորութեան տակ՝ որուն շա-
ռաւիղին — Ումպէրթօ Ա. — մահն է որ
այսպէս օրուան կարեւորութիւն կուտայ Ի-
տալիոյ : Բայց որովհետեւ արդէն շատ ծա-
նօթ պարագայ մըն է թէ ինչպէս Ումպէրթօ
թագաւորին հայրը՝ Վիքթօր Էմմանուէլ՝ Հռոմի
տիրելով բոլոր Իտալիան իր ձեռքին ներքեւ
նստածեց, զանց կ'ընենք այդ մասին խօսիլ,
եւ աւելի կարեւոր կը համարինք անցողակի
յիշել թէ ինչ վիճակներ ունեցած է կամ քանի՜
կատորակներու բաժնուած էր Իտալիա իր
վերջնական միութիւնը գտնելէն առաջ :

Բայ ի նախկին ժողովրդի Յունաստանէն
ուր ամէն քաղաք մէյմէկ անկախ տէրութիւն
էր, աշխարհի ո՛չ մէկ երկիր Իտալիոյ չափ
ստորաբաժանութեաներու չէր վերածուած Հռո-
մէական տէրութեան կանգնուածէն առաջ եւ
կործանուածէն վերջ : Անոնց «թուումն մասանց»ը
րնելը բաւական է պէտք եղած գաղափարը
տալու : անկէ՛ ինքնին կրնայ մտկայարարել
թէ՛ ո՛ր աստիճան կ'ընտոտ վիճակ մը կ'ունե-
նայ այնքան ինքնագլուխ մեծ կամ փոքր
տէրութեանց բաժնուած երկիր մը եւ թէ՛
որքա՛ն ետ կը մնայ իր ընդհանուր զարգա-
ցումը :

Ահա այդ մեծ ու փոքր տէրութեանց ցանկը.

1. — Եկեղեցւոյ վիճակ Հռոմ մայրաքա-
ղաքով զոր Սանթաննոս Բ. Պապին նուիրեց
751ին Մեծն Կարոլոս կայսեր հայրը, Պիպի-
նոս Կարճահասակ թագաւորն Ֆրանսայի, եւ
այսպէսով Պապերու աշխարհական իշխանու-
թեան հիմը դրաւ :

2. — Վենետիկի ճոխ հասարակագետու-
թիւնը որ սկսաւ 697ին եւ 121 նախագահ
ունենալով որոնք յաջորդաբար իշխեցին 808
(չուքս) տիտղոսով, վերցուեցաւ 1797ին Պո-
նաթարթի ձեռքով :

3. — Ճենովայի ոչ նուազ ճոխ հանրապե-
տութիւնը որ կը սկսի 1331էն ի վեր դուքսե-
րով կառավարուիլ Վենետիկի պէս, թէպէտ
հանրապետութիւնը 888ին սկսած էր, եւ
զանազան փոփոխութիւններէ ետք 1805ին
միացաւ Մեծն Նաբոլէոնի կայսրութեան հետ,
որմէ ետքը Ճենովա այլ եւս չկրցաւ իր ան-
կախութիւնը գտնել, այլ միացաւ Սարոնե-
նիոյ թագաւորութեան հետ : — Վենետիկի
եւ Ճենովայի հանրապետութիւնները երբեմն
աշխարհի առաջին ծովային առեւտրական
տէրութիւններն էին, բայց դժբաղդաբար
անհաշտելի թշնամութեամբ գրեթէ շարունակ
պատերազմեցան իրարու հետ եւ զիրար կոր-
ծանեցին :

4. — Թագաւորութիւն երկու Սիկիլիանե-
րու, կամ Սիկիլիոյ եւ Նաբոլիի, Երբեմն մի-
ացեալ, շատ անգամ բաժնուած եւ յաճախ
նորէն միացած մնաց այս թագաւորութիւնը
որ սկսած էր 1130ին եւ վերջացաւ Կարի-
պալտի ձեռքով ու միացաւ Սարոնիոյ կամ
Սափուայի թագաւորութեան հետ, որ այդ-
պէս հետզհետէ Իտալիոյ միութիւնը կը պատ-
րաստէր :

5. — Դքսութիւն Թոսքանայի կամ Ֆլո-
րենցայի ուր ամէնէն աւելի ծաղկած էին գի-
տութիւնք եւ գեղարուեստք Մէտլիի տան
ձեռքով :

6. — Դքսութիւն Բիզայի, որ երբեմն տէր
էր Սարաենիա եւ Գորաքա կղզիներուն,
բայց Ֆլորենցայի դքսութեան հետ ունեցած
անհաշտ թշնամութեամբ միշտ զիրար տկա-
րացուցին ինչպէս Վենետիկիք ու Ճենովա-
ցիք եւ վերջ ի վերջոյ Բիզա թշնամիէն նստա-
ւեցաւ եւ դքսութիւնը վերցաւ :

7. — Կոմսութիւն կամ դքսութիւն Բուլիոյ
եւ Կալարիիոյ :

8. — Դքսութիւն Բարմայի եւ Բիաչենցայի :

9. — Դքսութիւն Ֆերրայի } Ասոնք եր-

10. — Դքսութիւն Մոտենայի } բեմն միաց-

11. — Դքսութիւն Ռեճճիոյ } եալ, եր-

բեմն բաժնուած մնացին մինչեւ որ ինքնա-

բերարար միացան Սափուայի Տան հետ :

12. — Դքսութիւն Միլանի, որ Վենետիկի եւ Ճենովայի չափ նշանաւոր եղաւ, եւ Թիւրէնցայի չափ ծաղկեցաւ գլխաւորարար Վիւքոնդի եւ Սփորցա ցեղերուն շնորհիւ, ինչպէս Ֆիորէնցա Մէտիչիներու ձեռքով : Միլան երբեմն ընդհանուր մայրաքաղաք եղաւ Իտալիոյ, Մեծն Նաբոլէոնի ատեն, որմէ ետքը Աւստրիոյ անցաւ, մինչեւ որ Նաբոլէոն Գ. անոր ձեռքէն առնելով Սափուայի տուաւ :

13. — Սափուայի կամ Սարտենիոյ թագաւորութիւն որ չափ համեստ ծագում մը ունեցած է 1027ին երբ Գոնրատոս Բ. կայսր Ումպէրթօ անուն դքսին տուաւ Սափուան իրբեւ աւատ : Ումպէրթոյի յաջորդները հետզհետէ ընդարձակեցին իրենց փոքրիկ գաւառը, միացուցին անոր հետ Սարտենիան

ու թագաւոր տիտղոս ստանալով կոչուեցան «Թագաւոր Սարտենիոյ», եւ Հռովմական կայսրութեան կործանելէն ի վեր կոտորակներու բաժնուած Իտալիան առաջին անգամ ըլլալով միացուցին վերջնականապէս 1870ին իրենց գաւազանին տակ՝ երբ յաւիտենական քաղաքն իրենց մայրաքաղաք ընելով բազմեցան Կեսարներու գահուն վրայ :

Երբեք տէրութիւն մը այսքան համեստ ծագում չէր ունեցած, եւ ոչ ալ համեստ ծագում ունեցող տէրութիւն մը այսքան յառաջդիմած :

Ահա թէ ինչո՞ւ Իտալացիները այնքան խոր ցաւ զգացին Միացեալ Իտալիոյ երկրորդ թագաւորին՝ Ումպէրթոյի մահուան վրայ, որուն նախնիքը այսքան մեծ ծառաութիւն մատուցած էին Իտալիոյ : Մ. Ն.

«ՄԱՍԻՍ»Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԻՆ ՇՈՒՐՁԸ

«Բիւրակն»՝ prestige-է ու վարկէ ինկած թերթը, ինքնագովութեան ու ազգագրալեզուագիտա-բանասիրական աքնութիւններու հոչակաւոր fiascoն, պարզապէս նողկալի կը դառնայ այսօր, վաղուան գրականութեան առթիւ բացուած վիճարանութեան մէջ : Կ'աղմկէ, կը բացագանչէ, ձեռքը կտրծ քին զարնելու ձեռով կը բողբոքէ, — ու դեռ բոլոր զաւեշտական ձեւերը մէկու մը՝ որուն կարծեցեալ արժանիքները տարակոյսի ներքեւ պիտի դուռէին, — արժանիքներ՝ զորս անժըխտելի ու անվրաւորելի նկատած էր ինքը : Այլ իր ինքնագով մունետիկի բոլոր խժալուր աղմուկը իրեն նաքարակիտ մըն ալ չի շահել տաք՝ ի նոյստ իր դատին : Ընդհակառակն : Եւ անոնք որ «Բիւրակն»ը ժամանակէ մը ի վեր, — ու բաւական ժամանակէ ի վեր, — Գաւթեան գործակալութեան ուղքամի անտանելի շրջաբերականին չարախիստած տեսներու ցաւը զգացին, այսօր իրենց տխուր համոզումներուն մէջ աւելի կ'ամրապնդուին միայն : Ընթերցող հասարակութիւնը, որ յաճախ հրապարակային վիճարանութեան մը ամէնէն

կարեւոր dessousներուն անգիտակ է, ուղաձին պէս կրնայ մեկնել : Այդ հասարակութեան կը յանձնարարեմ, եթէ ձանձրութիւնը կ'արժէ, կարգալ «Բիւրակն»ին նախորդ համարները :

1. Համոզուելու համար իմ նախորդ յայտարարութեանց ստուգութեան : «Բիւրակն»՝ վաղուան գրականութեան վրայ քննութիւն մը եւ ընդարձակ ուսումնասիրութիւններ՝ իր Պոլսեցի ու գաւառացի բազմաթիւ աշխատակիցներուն կողմէն իր համարներուն մէջ լիովին կատարուած ըլլալ կը հոչակէր, ու այսօր . . . միմիայն Պ. Կալուստ Անդրէասեանին անունը մէջտեղ կը նետէ : Գ. Անդրէասեանին, մեր նոր սերունդի ամէնէն բեզուռ ու հատուն միտքերէն մէկին՝ արժանիքներուն վրայ հիացող մըն եմ. այլ իր յօդուածները, իրենց ինքնուրոյն կարեւորութիւնը պահելով հանդերձ, անմիջական ու բացարձակ աղբիւս չունին մեր յարուցած խնդրին հետ : Ազգագրալեզուագիտա-բանասիրական նիւթերէ բաւական տարբեր բաներ կ'ուզենք քրքրել այս անգամ : Կը սպասենք որ «Բիւրակն» չարունակէ մէջտեղ դնել անունները իր Պոլսեցի ու գաւառացի քաղաքիւ աշխատակիցներուն որոնք գրած են եղեր այս նիւթին վրայ :

2. Զորմանալու համար թէ՛ արդեօք այս այն միեւնոյն սիրելի Պ. Դաւթեանն է, որ իր թերթին մէջ լաւագոյն դնահատականները հիւրընկալած ու գրած էր այն անձին դէմ՝ զոր այսօր Լաֆօնթէի ճանձին նմանցնելու ողորմելի ու ազքատ արամտութեան զուարճութիւնը կը պարգեւէ մեզի : Հասարակութիւնը՝ կրնայ զարմանալ այս ձեւով, իսկ ես՝ նողկանքը ունիմ՝ յայտարարելու թէ՛ այսօր ինծի դէմ՝ իր ասեղի անմիտ հարուածները այնքան չար մտադրութիւններով փորձել ուղղող այն երջանիկ, այն պարկեշտ, այն ուղղամիտ մահկանացուն է, որ դեռ երէկ, բարեկամաբար, — ինչո՞ւ չէ, — կը խնդրէր որ շարունակէի աշխատակցիլ իր թերթին : Ինչէ՞ն է այս հակասութիւնը՝ երէկին ու այսօրուան մէջ : Աս ալ խորհնազ խմբագրի հնարամտութիւններէն չըլլա՞յ :

Բայց բոլոր ատոնք՝ Դաւթեան գործակալութեան սէրլամի շրջաբերականին ինկած վարկը բարձրացնելու չպիտի ծառայեն ապահովագէտ : Ու իրեւ վերջնական եզրակացութիւն այս քիչ մը անտեղի վիճաբանութեան, ինչ որ ալ շարունակէ ըսել ուզել հնարամիտ գործակալը, Մաւիսին ու անոր աշխատակիցներուն ֆնասակար ըլլալու մտադրութիւնը անտարակուսելի կը գտնենք :

ԱՐՏԱՇԵՍ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

Ծ. Խ. — Կը ցախնք որ Պ. Արտաշէս Յարութիւնեան

այսքան խիստ զրտաւսիսն մը տալու հարկին մէջ զտնուցու, ինչ որ իր իրաւունքն էր, «Բիւրակն»ի անխմատ ու անտեղի յարձակումներուն, որոնք բարեկրթութեան սահմանները անցան եւ անձնականութեան տարին՝ լրագրական հարցի մը կեղծ քողին տակ սկսուած վեճ մը (Տէս այդ շաբաթածերթի յուլիս 18ի թիւը), խնդիրը իր պարզագոյն ձեւին վերածելով, մէջտեղ կը մնայ սա անհերքելի իրողութիւնը թէ «Բիւրակն»ի խմբագրութիւնը չկրցաւ ցոյց տալ անունները այն զրազէտներուն որոնք այդ թերթին մէջ գրած ըլլան «վաղուան զրականութեան» վրայ եւ ապաստանեցաւ միայն՝ Պ. Գալուստ Անդրէասեանի յօդուածներուն, տարիներ առաջ հրատարակուած : Ասկէ դուրս, ինչ որ գրեց ու գրէ Դաւթեան գործակալութեան օղկամբ, խուսափողական բաներ են որոնց չարժեք այլեւս կարեւորութիւն տալ :

Արդէն, ինչպէս կը դիտեն «Մասիս»ի ընթերցողները, երկու պարբերական հանդէսներ՝ մէկը Իզմիրէն ու միւսը Պոսէն՝ բուն գործ ըրած են ամենէն տափակ, ամենէն գռեհիկ ոճով վիճաբանութիւններ գրգռել մեզի հետ, մի միայն նպատակ ունենալով քիչ մը ուշադրութիւն հրաւիրել իրենց վրայ եւ եթէ հնար է՝ «Մասիս»ի վայելած վարկը տկարացնելու, իրենց առաջին նպատակին մէջ յաջողին թերեւս, վասն զի շատեր տեսանք՝ զրաւէր ու ընթերցասէր բարեկամներ՝ որոնք «Մասիս»ի պատասխանները տեսնելէ ետքը կը հարցնէին թէ ի՞նչ է «Արեւ. Մամուլի ու «Բիւրակն»ի մէջ գրուածները . . . զորս չէին կարողացած Գալով երկրորդ նպատակին, ընտրած ճամբանին այնքան ծուռ է՝ որ խնդունիս կը շարժէ : Մենք պիտի շարունակենք մեր զրական-լրագրական այս համեստ ձեռնարկութիւնը նոյն ուղղութեամբ որուն կը հետեւինք եօթը ամիսէ ի վեր եւ որ արժանացած է հասարակութեան համակրանքին, առանց ընաւ ազդուելու այդ երկու թերթերու վարիչներուն զենդատեղի հարուածներէն որոնք գէթ ժանգոտած չըլլալու առաւելութիւնն ալ չունին :

ԳԻՏԱԿԱՆ ՓՇՐԱՆՔՆԵՐ

ՎԻՅԵԱՐԻ ԹՆԴԱՆՈՅ ՄԸ

Աշխարհի է՛ն մեծ թնդանօթը շինուեցաւ վերջերս Ամերիկայի Միացեալ Նահանգաց կառավարութեան համար : Այս վիթխարի հրազէնը սահմանուած է պաշտպանել Նիւ-Եորքի նաւահանգիստը : Ահաւասիկ քանի մը շահեկան ծանօթութիւններ այդ հրաշալի եւ միանգամայն սոսկալի գործիքին նկատմամբ :

Այդ թնդանօթը ո՛չ միայն աշխարհի է՛ն երկայն՝ այլ նաեւ է՛ն ծանր հրազէնն է : Երկայնութիւնն է քառասունընը ոտք երկու մատնաչափ . ծանրութիւնը՝ իբր հարիւրքսա-

նըվեց թօնօ, կամ 100,000 օխս, մէկ թօնօն ութը հարիւր օխս հաշուելով : Տասնըվեց մատնաչափնոց թնդանօթ մըն է . եւ թէեւ նոյն լայնքով թնդանօթներ չինուած էին ասկէ առաջ, բայց այժմեան ահագին ուժով եւ ծանրութեամբ հրազէն չէր տեսնուած մինչեւ հիմա :

Այս նոր թնդանօթը կրնայ քսանըմէկ մղոն հեռուն նետել ութը հարիւր օխայէ աւելի կշռող ուռմբ մը : Եւ պարզութեան համար սաջափը ըսեմ թէ միջին հաշուով՝ մէկ ժամ ուսն մէջ երեք մղոն կը քալէ մարդ՝ սովորական կանոնաւոր դնացքով . ան ատեն կրնաք դադափոր մը կազմել քսանըմէկ մղոն հեռաւորութեան վրայ :

Շիքակոյի արուեստահանդէսին՝ Քրուբի գործարանը ցուցադրած էր այն ատենի է՛ն մեծ թնդանօթը, որ սակայն միայն հարկւր քսանըմէկ թօնօ կը կշռէր, այսինքն նոր շինուածէն չորս հազար օխտ պակաս:

Թնդանօթներուն համար սովորական կանոնը այս է. — թնդանօթ մը ամէն մէկ մատնաչափ լայնքին մէկ միլոն հեռու ունի կը նետէ: Այսպէս, ութը մատնաչափնոց թնդանօթ մը ութը միլոն հեռու ունի կը նետէ. տասը մատնաչափնոցը՝ տասը միլոն: Բայց անծուխ վառօդին գիւտէն ի վեր այդ հաշիւը փոխուեցաւ: Ութը մատնաչափնոց թնդանօթ մը հիմա տասըմէկ միլոն կը ծածկէ, եւ տասերկու մատնաչափնոցը՝ տասերկու միլոն: Եւ դարձեալ, ամերիկեան այս նորաշէն թնդանօթը պիտի կրնայ քսանըմէկ միլոն հեռուն ունի արձակել՝ փոխանակ տասըմէկի:

Ըսինք արդէն թէ այս ահարկու գործիքը

կը նետէ 800 օխտնոց ունի: Հաշիւ եղեր է որ 2000 եարտօ հեռուէն այս ունիին հարուածը հաւասար է՝ ժամը տասըմէկ միլոն ատնող 6000 թօնօ տարողութիւն ունեցող չոգենաւի մը ընդհարումին: Ասի հաւասար է ըսելու թէ փայտէ, երկաթէ կամ նոյն իսկ պողպատէ շինուած որ եւ է բան չի՛ կրնար տոկալ այս զարհուրելի հանդիպումին:

Կ'ըսուի թէ այս ահագնադժոժը գործիքին հնարիչին փափազն էր այնպիսի զէնքով մը պաշտպանել Նիւ-Եորքի նաւահանգիստը որ եթէ ուրիշ ամէն միջոցներ պարտաւ ելլէին, ա՛յն միայն բաւական ըլլար կասեցնել թշնամիին մարտանաւերը, որոնք նաւահանգիստը մտնել յանդգնէին: Եւ արդարեւ, այդ փափազը իրականացած է այսօր եւ նոր Ալիսարհի այդ նշանաւոր նաւահանգիստը կը պարծենայ՝ ամբողջ աշխարհի է՛ն խոշոր եւ է՛ն զօրաւոր թնդանօթովը:

ԱՅՐԳԻՄ

ԽՈԿՄԱՆ ՎԱՅՐ

Ցանուած արտին մեջ, քրեմ վեր՝ շիտակ
Նեղ ճամբայ մը կայ, անտես, առանձին.
Շուրջն արեւին տաք՝ բոց հեղեղին տակ,
Գլխահակ՝ հասկերն ալ լուռ կը խանձին:

Փշոտ, ծամածուռ, ճամբայ մըն է ան
Ուրտեղ երբեմն հողի մը կուշտին,
Խոնջած՝ կը նստիմ. հոն բնաւ չըկան
Գալլայը բռնոց, ծաղկանց բոյրն հեշտին:

Ան շատ յարմար է հոգւոյս որ, աւանդ,
Անյոյս, մահացու սիրով մը կ'այլըն
Սիրահալ սրտիս տենեւերն՝ անսրւաղ
Կը մարին՝ սրտին պէս կնոջ այրի:

Հոն կ'ուղղեմ քայլերս երբ հոգիս պատեն
Հոգերն աշխարհին. երբ ճակտիս վրան,
Մռայլ խորշումներ գծուին. այն ատեն
Հոն կ'ուղղեմ քայլերս, խոկմանց մենարան:

Իրիկնամուտ է. լուռ, խոկմունքներու
Ովկեանին մեջ նորէն մտած եմ.
Ու կը սաւառնի միտքս ինձմէ հեռու
Սիրելւոյս վրայ ես կը մտածեմ ...:

Ու իղձով մ'անյոյս սիրտըս կը փղձկի ...
Ո՛հ, որքան անուշ բան պիտի ըլլար
Այս կոյս վայրին մեջ նստած քով քովի
Սիրագեղ ձայնովն ըսեր ինձ «մի՛ լար» ...:

ԻՎՈ ԵՒ ՔՐԻՍՏԻՆԵ՝

Դ.

Զմեռը վրայ հասաւ, յետոյ նոր տարին : Եւ այնուհետեւ շատ տարիներ՝ սահեցան գացին : ԻՎՈ եւ Քրիստինէ երկուքն ալ կը մեծնային այն կաղնիին պէս զոր օր մը մէտկեղ տնկած էին մուճակագործին գրանի առջեւ : Վայրի կաղին մը թաղելով հողին մէջ, եւ որ հիմա իրենցմէ շատ աւելի բարձրացած էր : ԻՎՈ մերձակայ գիւղին երէցին քով դպրոց դրկուեցաւ :

Օր մը նաւաւարը եկաւ իմացուց Եէր Եէն : Եւ թէ իր աղջիկը սպասուորութեան պիտի դնէր : Ասիւթ մըն էր այս որ ներկայացած էր, կամ աւելի բաղդ մը : Հէրնինկի պանդոկին տէրերը — հարուստ ու ազնուասիրտ մարդիկ — իրենց խոհարար կնոջ համար օգնական մը կը փնտռէին : Քրիստինէ՝ եթէ ոչ ամէնէն աղէկ, գոնէ պէտք եղածին չափ պիտի կատարէր անոնց գործը : Մէկ նեղութիւն միայն կար. պանդոկը շատ մօտ չէր, այլ անտառէն քանի մը փարսախ հեռու : Հայրը շատ քիչ անգամ միայն պիտի կրնար երթալ տեսնել իր աղջիկը : Բայց չէ՞ որ իր զաւկին երջանկութեան համար ամէն բան զոհելու պարտաւոր էր : Ասկէ զատ, Հէրնինկի մարդիկը խոստացած էին. — եթէ Քրիստինէն իր հնազանդութեամբն ու աշխատութեան եւ աւանդովը իրենց բարիքները փոխարինէր — խոստացած էին զանի դաստիարակել տալ եւ յետոյ օրգեգրել :

ԻՎՈ եւ Քրիստինէ շատ արցունք թափեցին երբ իմացան թէ ա՛լ զիրար պիտի չտեսնէին ատեն մը, թերեւս քանի մը տարի : Թերեւս յաւիտեան : Անհնարին տրտմութիւն մը եղաւ այս՝ երկու մանուկներուն համար : Այնքան սորված էին մէկտեղ ապրելու որ անրաժամեցի կարծուած էին : «Պզտիկ նշանածները» կը կոչէին զիրենք, եւ որովհետեւ այս անունը իրենց տուողները ծնողքնին էին,

բան մը նախատեսել չէր տար այս մեծ փոփոխութիւնը իրենց կեանքին մէջ :

Մեկնելու պահուն Քրիստինէ ԻՎՈյն ցցուց գնջուհիին երկու ընկոյզները զորս խնամով պահած էր առանց կտրելու եւ ըսաւ թէ իր անտուկին մէջ դրած էր այն պզտիկ փայտմուճակները զորս քանի մը տարի առաջ չինած էր ան իրեն համար :

Յետոյ, շատ արցունքներէ եւ համարյո՛ւ ներէ ետքը իրարմէ բաժնուեցան :

ԻՎՈ շատ ամիսներ երէցին քով մնաց. բայց իր ծնողքէն հեռացած ըլլալուն համար կը տառապէր. չէր կրնար իր մօրմէն հեռու սպրելու վարժուիլ : Այս պատճառաւ միտքը դրաւ շուտով վերադառնալ հայրենի տունը : Ասկէ զատ, ջուրի պէս կը կարգար ու կը գրէր. այնքան ընթեռնելի գիր մը ունէր որ ամէն մարդ կը զարմանար : Ստուգիւ իր հօրը պէս փայտմուճակներ ու շերտներ շինելու չափ բան սորված էր :

Տխուր պատահար մը եկաւ փութացնել իր վերադարձը : Եէր Եէն մեռաւ յանկարծ. եւ որովհետեւ մուճակագործին այրին ԻՎՈյն զատ ուրիշ զաւակ չունէր, ստիպուեցաւ զանի ետ կանչել : ԻՎՈ քիչ ատենէն հօրը արհեստը կատարելագործեց ու անոր պէս ձմեռ փայտմուճակներ կը շինէր, ամառն ալ իր պզտիկ արաք կը մշակէր : Իր մայրը երջանիկ էր զանի քովը ունենալուն : Շատ բարի, անձնուէր ու շատ մարդասէր էր ան :

Քիչ անգամ՝ գիւղէն անցնող ցրուիչ մը կամ օճաճուկ ծախող մը՝ հեռուէն հեռու ըլլալը բերէր Քրիստինէին : Անոր նկատմամբ գիտցածին սա էր թէ Հէրնինկի պանդոկագետներուն քով կը գտնուէր տակաւին : Ատեն ատեն երկար նամակ մը կը գրէր իր հօրը — վասն զի ան ալ հիմա կարգաւ գրել գիտէր — եւ երբեք չէր մոռնար յարգանքներ ընել ԻՎՈյն ու անոր մօրը : Օր մը մեծ դէպք մը իմացուց. վեց հատ նոր չապիկներ տուած էին իրեն ու աղւսոր ալ չըջազգեստ մը, զոր

(*) Շարունակութիւն նախորդ Թիւէն եւ վերջ :

տիկինը գրեթէ երբեք չէր հագած : Շատ բարի լուրեր էին ասոնք :

Հետեւեալ գարնան , աւուտ մը , Իվօին տանը դուռը կը վարնուէր : Երեւակայեցէք ընդհանուր վարմացումը : Այցելուներն էին նաւավարն ու Քրիստինէն : Մէկ օրուան համար եկած էր ան եւ իրիկուան պիտի մեկնէր նորէն : Պանդոկին մէկ կառքը՝ նաւավարին տունէն քիչ հեռուն՝ ճամբորդներ բերած էր : Քրիստինէ այս անակնկալ առիթէն օգուտ քաղելու թոյլտուութիւնը յաջողած էր ստանալ :

Պանծալի երեւոյթ մը ունէր իր կիրակի նօրեայ զգեստներուն մէջ : Հարուստ օրիորդ մը կերեւար , այնքան շնորհալի էր . եւ զգեստները չքեղ ու շատ լաւ յարմարած էին իրեն : Իսկ խեղճ Իվօն իր աշխատութեան զգեստները միայն ունէր , ամէն օր հագած զգեստները : Այնքան յուզուած , այնքան խռոված էր որ բառ մը չկրցաւ արտասանել : Եւ սակայն անոր ձեռքը բռնելով իրենին մէջ սեղմեց : Աչքերը երջանկութեամբ կը պճլտային , բայց չըթուէրները չէին բացուեր :

Միեւնոյն բանը չէր Քրիստինէին համար : Լուրերուն ծայրը չէր բերեր ան . այնքան պատմութիւններ ունէր ընելիք : Եւ ամէն բանէ առաջ Իվօին այտերուն վրայ ջերմ համբոյր մը դրոշմեց :

— Կարծես թէ ալ պիտի չճանչնայիր զիս , գոչեց , տեսնելով զանի երկչոտ ու բոլորովին մոայնջի :

Բայց նոյն իսկ երբ մինակ մնացին , Իվօ նորէն յուզուած ու անձայն մնաց , բռնելով միշտ Քրիստինէի ձեռքը եւ աչքերը խոնարհած :

Վերջապէս թոթովեց .

— Աղւուր աղջիկ մըն ես եղեր դուն , իսկ ես խեղճ գիւղացի մը մնացած եմ : Ո՛հ , եթէ գիտնայիր թէ որչա՛փ մտածեցի քեզի եւ այն ժամանակներուն վրայ , երբ միտին անտառին մէջ մորենի կը քաղէինք :

Եւ զանի թիւը առաւ եւ գացին բլրակին վրայ պարտելու : Իրենց մանկութեան բոլոր յիշատակները կ'արթննային հոն իրենց համար : Քանի քանի անգամներ միասին դիտած էին գետակին մանուածապատ շրջաններն ու

ծոցերը , անտառին տերեւներն ու դալարագեղ ըլուրները :

Իվօ կը թողուր որ Քրիստինէ խօսի . բայց իր լուսթիւնը անտարբերութենէն չէր : Քանի Քրիստինէ անցեալին վրայ կը խօսէր իրեն , այնքան աւելի ինքը ապագային կը խորհէր . եւ նոյն պահուն ապագան կ'երեւար իրեն այնքան ժպտուն գոյներով որ չէր կրնար իր մտածումները հեռացնել անկէ :

Ինքն իրեն կ'ըսէր թէ քիչ տունէն իր աշխատութիւնը պիտի սուարուէր ու պիտի կրնար ամուսնանալ Քրիստինէին հետ , որովհետեւ նշանած էին : Հարիւր անգամ այս բառը իրենց կրկնուած չէ՞ր արդէն :

— Երջանիկ պիտի ըլլանք , կը մտածէր ան : Կը մօտենար այն ժամը ուր Քրիստինէն բերող կառքը պիտի վերադառնար ճամբորդներուն հետ : Վայրկեանները կը սահէին կ'անցնէին շուտ շուտ : Քրիստինէ երբեք չէր կրնար խոստմնազանց գտնուիլ իր տէրերուն որոնք նաեւ իր բարերարներն էին : Իվօն ու նաւավարը ուղեկից եղան անոր : Գեղեցիկ լուսնկայ գիշեր մըն էր ու երկնքին վրայ ոսկեղող աստղեր ցրցքնուած էին :

Երբ հասան այն տեղը ուր պիտի բաժնուէին՝ Իվօ նորէն բռնեց Քրիստինէի ձեռքը եւ այս անգամ չկրցաւ զանի թողուլ որ երթայ : Զերմէ բռնուածի պէս կը դողար : Աչքերը թաց էին ու իր անուշ դէմքը կը մթազնէր : Դողդոջուն ձայնով մը որ իր սրբտին խորէն կ'էլէր , թոթովեց .

— Գիտեմ որ դուն հիմա վարժուած ես ճոխութեան , բայց երբ մեր տունը գաւ բնակիլ մօրս ու ինծի հետ , այն ատեն քու ուզածիդ պէս պիտի շտկես մեր տունը :

— Չէ , չէ , բսաւ ան մեծ քրքիչ մը ձգելով . քո՛ւ ուզածիդ պէս , Իվօ , վառն զի տ . մուսինն է որ մեծ ըլլալու է : Այլէ՛ գիտեմ որ դուն զիս երջանիկ պիտի ընես եւ կարծեմ մեր բաժանումը աւելի երկար չպիտի տեսէ :

Յետոյ հրաժեշտ տուին իրարու : Եւ երբ Իվօ նաւավարին հետ վերադարձաւ , խօսեցաւ անոր իր ապագայ դիտաւորութեանց վրայ : Եւ նաւավարը որ ինքն ալ զանի կը նկատէր իր ապագայ փեսան , շատ անգամ

ներ ըստ անոր թէ երջանիկ պիտի ըլլար այն օրը ուր կարենար զանի իրեն որդի կոչել :

Ե.

Տարի մը անցաւ : ԻՎօ եւ Քրիստինէ հիմա կը գրէին իրարու առնուազն ամէն ամիս : Իրենց ամէն նամակներուն մէջ, խնդիրը ապագաներնուն վրայ էր Երկուքին համար ալ այս բառը միեւնոյն միակ նշանակութիւնը ունէր :

Օր մը նաւաւարը ԻՎօին եկաւ . Հէրնինդէն կը վերադառնար . Քրիստինէն տեսած էր հոն ամէն ստենէ աւելի գեղեցիկ : Ամէն մարդ կը սիրէր զանի , եւ կը գովէր անոր բարութիւնն ու հեղութիւնը : Պանդոկին տէրերը ա՛յնքան յափշտակուած էին անկէ որ վերջապէս պիտի իրագործէին զանի որդեգրելու նպատակին :

— Եւ , աւելցուց նաւաւարը , այս խնդիրը աւելի դիւրացած է մանաւանդ այն պատճառով որ իրենց եղբորորդին որ վերադարձած է Քորէնհակէն ուր մեծ գործատունի մը մէջ լաւ պաշտօն մը ունի , խնայուցած է իրենց թէ կը փափաքի Քրիստինէին հետ ամուսնանալ : Լրջօրէն խօսած են աղջկանը հետ . բայց Քրիստինէն չէ պատասխանած : Մի միայն աղաչեց ինծի որ ըսեմ քեզի , ԻՎօ , թէ երբեք մոռցած չէ քեզի :

Երբ նաւաւարը խօսքը ընցուց , ԻՎօ բան մը չպատասխանեց , այլ գլուխը թօթուեց ու շատ երկար ըտնենէ մը յետոյ ,

— Քրիստինէն իր երջանկութիւնը մերժեւորեւ չէ , ըսաւ :

Յետոյ բաժնուեցաւ նաւաւարէն ու տուն դարձաւ , զանի մօրը հետ ձգելով : Քառորդ ժամէ մը յետոյ գոց նամակ մը բռնած ձեռքը վերադարձաւ ու խնդրեց նաւաւարէն որ զայն ցրուի յանձնէ :

Նաւաւարը հասցէին վրայ դարձուց աչքերը մեքենաբար նամակը Քրիստինէին համար էր : ԻՎօ իր մանկութեան բարեկամուհին խորհուրդ կուտար որ իր բարեբարներուն փափաքին հնազանդի :

« Անտարակոյս ինծի հետ երջանիկ պիտի ըլլայի , Քրիստինէ , կ'ըսէր ան . բայց ես աղքատ եմ եւ քեզի հետ ամուսնանալ ուզո՞ւ

ղը հարուստ մարդ մըն է : Եթէ կը կարծես որ հարստութիւնը անհրաժեշտ է քու երջանկութեանդ , մի' մերժեր քեզի եղած առաջարկութիւնը :

Յաջորդ տշնան՝ Քրիստինէի ամուսնութիւնը կատարուեցաւ իր բարեբարներուն եղբորորդւոյն հետ : Հարս ու փեսայ գացին Քորէնհակ բնակեցան : Քրիստինէն՝ հօրմէն բաժնուած ատենը՝ ԻՎօին վրայով լուրեր ուղեց : Նաւաւարը պատասխանեց անոր թէ մուճակագործին որդին միշտ կը բնակէր իր մօրը հետ որ զաւակներուն լաւագոյնը կը համարէր զանի :

2.

Քանի մը տարիներ անցան , Քրիստինէին բարեբարները մեռած էին : Իր ամուսինը ժառանգած էր անոնց բոլոր ստացուածքը . Քրիստինէ հիմա ա՛լ փարթամութեան մէջ էր : Գնչուհին իրաւունք ունէր . երբեմնի պրզտիկ աղջիկը որուն վիճակած էին երկու ընկոյզները , կրնար հիմա Քորէնհակի փողոցներէն անցնիլ կառքով ու չքեղ շրջապագասներ , մեծարժէք ժանեակներ ու գլխարկներ կրել :

Երկու տարի եւս անցան գացին , երկու տարի որոնց միջոցին նաւաւարը՝ իր աղջկան վրայով լուր մը չառաւ : Յետոյ , օր մը անկէ նամակ մը ստացաւ որ իր սիրտը ճմլեց : Բախտին անիւր յանկարծ դարձած էր Խեղճ Քրիստինէ , ո՛չ ինքը եւ ո՛չ ամուսինը չէին հասկեցած թէ ամէնէն մեծ արկղերն ալ անսպասելի չեն : Անխնայ ծախսած էին ու հիմա չքաւորութեան մէջ կը գտնուէին :

Ցախստաւոր ծաղկեցաւ ու նորէն չորցաւ : Զիւնը տեղաց նախորդ տարիներուն պէս ու դիպուեցաւ այն բլրին վրայ ուր երբեմն ԻՎօ եւ Քրիստինէ միասին կը խաղային : Յետոյ արեւը երեւցաւ նորէն աւելի տաք ու ձիւները հալեցան : Ուր ուրեմն զարունը հասաւ եւ ԻՎօ կրցաւ նորէն իր արտը երթալ , սկսաւ վարել ուժեղ եղներէ ընկած արօրը : Օր մը կանգ առաւ յանկարծ , արօրին խօսիլ արգելքի մը հանդիպած էր . ԻՎօ փորեց հողը ու սեւ տաշեղի նման տարօրինակ բան մը հանեց դուրս :

Ձեռքին մէջ կռեց զայն. տարակոյտ չկար. առարկան մետաղէ էր. խոփին դպած տեղը փայլուն լոյսի հետք մը կար :

Ի՞նչ առեկի մօտէն գննեց իր գիւտը : Ոսկիէ ծանր ապարանջան մըն էր որ կ'ելլէր գերեզմանէ մը՝ այն հին դարերէն մնացած, որ ատեն Տանըմարքան ալ Եւրոպայի միւս բոլոր երկիրներուն պէս գրաւուեցաւ բարբաւոս հրոսներէ : Հզօր պատերազմիկ մը թաղուած ըլլալու էր հոն, իր զարդերն ու պատուանշանները վրան կրելով, ի՞նչ փորեց հոնն ու ներքնահողը, եւ շուտ մը գէնքերու եւ զրահներու հաւաքածոյի մը տէր եղաւ : Վաղեց այս ամէնը ցոյց տալ նաւավարին որ գանձին հարստութեան վրայ հիացաւ ու խորհուրդ տուաւ երկտասարդ մուճակագործին որ երթայ այս մասին դատաւորին խօսի : Հազիւ թէ դատաւորը ի՞նչոյն գտած առարկաները տեսած էր եւ ահա յափշտակուած գուշեց :

— Բախտաւոր բարեկամս, դուն հոգին մէջէն գտեր ես ինչ որ կրնար ան ընծայել քեզ ամէն լսանէ լաւագոյն :

Ի՞նչ յիշեց խոյն գնչուհիին գուշակութիւնը եւ հասկցաւ թէ ինչու սեւ ընկոյզը զոր կոտորած էր, միայն փռի կը պարունակէր : պառաւ կիներ զինքը խորած չէր :

Թղթատար նաւը հետեւեալ առտուն կը մեկնէր Քորէնհակ երթալու համար : Դատաւորին կարծիքը այն էր թէ այդ գիւտէն լաւագոյն օգուտը քաղելու համար պէտք էր երթալ ծախել զայն մայրաքաղաքի թանգարանին : Ի՞նչ արշալոյսը ծագելուն նաւ նստաւ ու ճամբայ ելաւ : Շատ մեծ երկիւղով կը դիմագրաւէր այս ձեռնարկին, զոր շատ յանդուգն կը նկատէր, վասն զի Քորէնհակ իրեն համար աշխարհի մէկ ծայրն էր :

Վերջապէս հոն հասաւ : Գանձին փոխարէնը առատօրէն վճարուեցաւ իրեն : Վեց հարիւր տոկոյ չհաւատալիք գումար մը ստացաւ. յետոյ իր դրամը աղէկ մը ծածկելով բաճկոնին տակ, պտըտեցաւ մեծ քաղաքին մէջ անցնելով անոր նեղ ու լայն փողոցներէն որոնք իրեն համար լարիւրինթոսի մը մանուշակապատ դարձուած քներուն կը նմանէին : Կը քալէր այսպէս ապշած զարմացած, երբեք

տեսած չըլլալով նմանօրինակ բաներ ու չհասկնալով լմաւ թէ առեկի գեղեցիկ բան մը կրնար գտնուիլ երբեք աշխարհի վրայ :

Մութը կը կոխէր. ի՞նչ տառնց գիտնալու թէ ո՛ւր կ'երթար, անցաւ այն փայտաշէն կամուրջին վրայէն որ Քրիսթիանշաֆլը կը տանէր, Տանըմարքայի մայրաքաղաքին է՛ն ողորմելի թաղը : Իրմէ զատ մարդ չկար փողոցին մէջ :

Չափազանց վարանոտ՝ անշարժ կը կենար չգիտնալով թէ ո՛ր կողմ երթալու էր, երբ տեսաւ որ խեղճ ու կիտաւեր տունէ մը դուրս կ'ելլէր ցնցոտիներ հագած պզտիկ աղջիկ մը որ իրմէ քանի մը քայլ հեռուէն կ'երթար :

Ի՞նչ կեցուց զայն՝ իր ճամբան հարցնելու համար անոր :

Աղջիկը վարանեցաւ, նայեցաւ անոր սոսկումով եւ աչքերը արցունքով լեցուեցան : Ի՞նչ հարցոյց անոր թէ ի՛նչ էր իր վիշտը. պզտիկը քանի մը վախկոտ խօսքեր պատասխանեց որոնցմէ բան մը չհասկցաւ ան :

Ի՞նչ անոր ձեռքէն բռնեց մեղմիկ եւ ապահովցուց զայն. Նոյն պահուն փողոցին մէջ տեղ կախուած լսաւորի մը լոյսը՝ աղջկան դէմքը լուսաւորեց : Ի՞նչ տակն ու վրայ եղաւ. Քրիստինէի պատկերը ունէր իր առջեւ, ա՛յնպէս ինչպէս ճանչցած էր զանի, երբ ան եւ ինքը շատ պզտիկ էին ու գետին վրայ կը նաւարկէին նաւավարին մակոյկով :

Ի՞նչ էր կրնար սխալիլ, երբեմնի պզտիկ Քրիստինէին դիմագիծերը շատ աղէկ քանդակուած էին իր յիշողութեան ու սրտին մէջ :

Աղջիկը՝ զոր ի՞նչ գգուեց փափկութեամբ, տեսնելով զանի շատ բարի, հանդարտեցաւ բոլորովին : Ի՞նչ խնդրեց որ ըսէ իրեն թէ ուր կը բնակէր : Եւ աղջիկը առաջնորդեց զայն մինչեւ իր տունը, որ խեղճուկ ու աղքատիկ երեւոյթ մը ունէր : Ի՞նչ վեր ելաւ նեղ, որդակեր ու երերուն սանդուխտ մը :

Էն վերը, տանիքին տակ, ինքզինքը գտաւ պզտիկ գաւիթի մը վրայ, անտաշ փայտէ դրան մը առջեւ. Հրեց զայն ու ներս մտաւ :

Առաջին քայլերուն՝ ժահահոտ օդ մը կուրորդ լեցուց : Բնաւ լոյս չկար եւ սենեակին խորը մէկը տաժանելի կերպով շունչ կ'առ-

նէր հեծկտալով : Ի՞նչ լուցկի մը վառեց . այն ատեն անկիւնը խշտեակի մը վրայ նշմարեց կին մը որուն նիհար դէմքը տառապանք կը բուրէր :

Աղջկանը մայրն էր ան :

Ի՞նչ մօտեցաւ անոր ու արգահատական ձայնով մը .

— Կրնա՞մ ձեզի օգնել , ըսաւ : Հիւանդ ու թշուառ կ'երեւաք ինծի : Վայրկեան մը առաջ փողոցին մէջ պատահեցայ այս պզտիկ աղջկան . ու մինչեւ հոս ելայ : Կ'ուզէի ձեզի օգտակար ըլլալ . դժբաղդաբար օտարական եմ : Ձե՞ք ճանչնար մէկը , զրացի մը կամ զրացուհի մը , զոր կարենամ բերել տալ ձեր քով հսկելու համար :

Հիւանդը չսպաստխանեց բնաւ : Ի՞նչ տեսնելով որ անոր գլուխը անկողնէն զրեթէ դուրս ինկած էր , վերցուց զայն եւ բարձին վրայ դրաւ :

Յետոյ վառեց պզտիկ մոմ մը զոր պզտիկ սեղանի մը վրայ նշմարած էր :

Հազիւ ըսող հիւանդին դէմքին վրայ զարկած էր , եւ ահա աղիսզորմ ճիշ մը արձակեց Ի՞նչ . հոն տարածուողը Քրիստինէ՛ն էր , Քրիստինէ՛ն , զոր երբեմն շատ երջանիկ երազած էր . . . :

Տարիներէ ի վեր Եռթլանտի մէջ բնաւ չէր խօսուեր անոր վրայով , Կարծես թէ ամէն մարդ խօսք մէկ բրած էին նաւավարին աղջկանը անունը բնաւ չտալու . անտարակոյս անոր համար որ շատ լաւ բաներ չունէին անոր նկատմամբ ըսելիք : Ոմանք կը հաստատէին թէ նաւավարը՝ սիրտը վիշտով ծմրած ըլլալուն համար էր որ տակաւին եւրիտասարդ մեռած էր : Ինչո՞ւ , մարդ չէր կրցած պոտճառը ճշգրել . բայց գիշերները երբ Ի՞նչ հոն չըլլար , ցած ձայնով իրարու կը պատմէին թէ Քրիստինէի ամուսինը՝ իր հօրեղբորէն ու հօրաքրոջմէն ժառանգած զրամը շայլութեամբ վատնած էր , յետոյ իր պաշ-

տօնը ձգած , օտար երկիրներ գացած եւ վերջապէս Քորէնհակ վերադառնալով պարտքեր ղրղած էր : Կամաց կամաց Քրիստինէին ոսկեզօծ կառքը բաւարարին ցիտի մէջ թաթխուած էր : Եւ կործանուող կատարեալ ըլլալէն յետոյ ամուսինը ինքզինքը խեղճած էր իր խեղճ դեռատի այրին ձգելով յետին չքաւորութեան մէջ , երկու պզտիկ մանուկներով :

Ան ատենէն ի վեր Քրիստինէ օրէ օր հատած էր : Վիշտը կը մաշեցնէր զանի : Իր երկրորդ զաւակը չքաւորութենէն մեռնելով , կը մնար միայն պզտիկ աղջիկը , ա՛ն զոր Ի՞նչ տեսնած էր դուրսը եւ որ իր մօրը անունը կը կրէր :

Խեղճ մայր . ամէն սոսկալի կարօտութեան մէջ ինկած էր : Յուրտէն , անօթութենէն կը մեռնէր այս աղտոտ ու գարշահոտ խճիթին մէջ : Ի՛նչ տարբերութիւն այս լքումին , այս թշուառութեան ու այն կեանքին մէջտեղ զոր երբեմն ցախաստանին մէջ վարած էր երբ Ի՞նչ ընկերուհին էր ու անոր պզտիկ նշանածը :

Խշտեակին առջեւ կանգնած էր Ի՞նչ . ձեռքը ծնօտին՝ մտածկոտ , գունատ ու տրտմած :

Հիւանդին աչքերը ծանրացած էին եւ իր կրօնքը՝ որ մեծ յուզմամբ կ'ելլէր կ'իջնէր , կ'իմացնէր թէ մօտ էր իր վերջին ժամը : Պզտիկ աղջիկը անոր վրայ ծռած էր , բայց հոգեվարը զանի չէր տեսներ բնաւ :

Յանկարծ Քրիստինէ գլուխը ետին դարձուց ուժով , ու աչքերը դամուեցան յաջորդաբար նախ աղջկանը վրայ եւ յետոյ Ի՞նչին զոր հարցաքննեցին մնայուն յամառութեամբ մը , տարապայման բացուելով :

Ձինքը ճանչցած էր խեղճ կինը : Ի՞նչ երբեք չկրցաւ հասկնալ այս բանը : Վասն զի բա՛ւ մը իսկ չարտասանեց ան :

Վայրկեան մը յետոյ ասլիքէ դադրած էր ալ :

Թարգմ. Հ. Խ.

ԱՆՏԻԲԱՐՆ

«ՄԱՍԻՍ»Ի ՅՈՒՇԱՏԵՏՐԸ

—>❧<—

Վեհ. Սուլքանից Գահակալութեան 25. ամեայ Յորեղանին առթիւ մատուցանելի Պատրիարքական Ուղերձին խմբագրութիւնն աւարտած ըլլալով, մասնագէտի մը յանձնուած է առաջին կարգի ոսկեղէն Սիւլիս տառերով գրուելու համար: Մեծագիր միածաղ թուղթի մը աջ կողմին վրայ Կայսերական փառաւոր Թուղթան պիտի ոսկեգրուի, եւ անոր ներքեւ Օսմանեան զինանշանը. թուղթին ձախ կողմը Ուղերձը պիտի գրուի ոսկի տառերով, համակ ծաղկեայ շրջանակի մէջ, Թուղթին արտաքին երկու երեսները պիտի զարդարուին Օսմ. Մահրիով, աստղով եւ Կայս. զինանշանով: Այս ուղերձը պիտի դրուի մոյգ ծիրանեգոյն թաւիչ պահարանի մը մէջ, որուն ներքին երեսն ալ ծանրագին սնդուս պատած պիտի ըլլայ: Պահարանին երեսը համակ զուտ ոսկի թելերով Կայսերական զինանշանը բանուած պիտի ըլլայ եւ միւս կողմն ալ վայելուչ զարդ մը Օսմանեան գոյներով: Պահարանին եզերքները վայելչօրէն շրջանակ մը քաշուած պիտի ըլլայ եւ Օսմանեան պատուանշաններու յատուկ մնաւորէ ժապաւէններով կապուած: Այս պահարանն ալ պիտի դրուի դարձեալ ծանրագին կերպասէ արեւելեան ոճով շինուած քասիկի մը կամ ուրիշ տեսակ պահարանի մը մէջ, որ ոսկեծաղ հիւսքերով բռնուած պիտի ըլլայ: Ամրոզութիւնը մայրաքաղաքիս առաջին կարգի հայ արհեստաւորներու ամէնէն յաջող արտադրութիւններէն մէկը պիտի կազմէ:

Ս. Պատրիարքը իր անուան տօնախմբութեան առթիւ երեքշաբթի օրը շնորհաւորական բաղմոթիւ այցելութիւններ ընդունեց Պատրիարքարանի մէջ: Բաց ի եկեղեցական եւ աշխարհական ազգայիններէ, ժողովականներէ, Հիւանդանոցի Հոգարարձութեան եւ զանազան Խնամակալութեանց անդամներէ, մամուլի ներկայացուցիչներէ, եկած էին նաեւ Դատական նախարարութեան կողմէ՝ Կրօնական գործոց տեսուչի օգնական Պէհա պէյ, որ վերջերս վերադարձաւ Ատանայէն, Հայ

Հռոմէականաց Պատր Փոխանորդ Տ. Աւետիս արքեպիսկ. Արփարեան, Յունաց Պատր. Փոխանորդը՝ Չօլաքիտէս էֆ.ի հետ, Պուլկարաց Էկզարքին Փոխանորդը, եւայլն:

Յաւակցութիւն. — Տիկին Զապէլ Տօնէլեան, որ հայ գրականութեան մէջ ծանօթ է «Սիպիլ» ծածկանունով, իր ամուսինը՝ Կարապետ էֆ. Տօնէլեան՝ կորսնցնելու դժբաղդութիւնը ունեցաւ: Տօնէլեան էֆ. կը վերաբերէր Էնկիւրիի Լաւագոյն ընտանիքներէն մէկուն եւ երկար տարիներ փաստաբանութիւն բրած է Էնկիւրի, Պրուսա, Պրէքճիկ եւ ի վերջոյ՝ Կ. Պոլիս: Բանի մը տարի առաջ մայրաքաղաքէս բացակայած էր կարեւոր դատի մը առթիւ եւ կը վարէր Ռէժիի փաստաբանութիւնը Պալքէսէրի մէջ. վերջերս Պրուսա ուղեւորած էր ուր կնքեր է իր մահկանացուն:

Մասնիկ խմբագրութիւնը իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ իր համակրելի ու տաղանդաւոր աշխատակցուհիին՝ այրի Տիկին Զ. Տօնէլեանի եւ անոր ծաղկատի աղջկանը՝ Օր. Ատրինէ Տօնէլեանի՝ իրենց կրած այս դառն սուգին համար:

Յրուսաղէմի Ս. Պատրիարքը՝ Ումպէրթօ Թագաւորին մահուան լուրը հասած օրն իսկ՝ անձամբ իտալական հիւպատոստրանը երթալով, ցաւակցութիւն յայտներ է:

Էջմիածնէն հասած լուրերու նայելով՝ Ս. Հայրապետը յուլիսի սկիզբը երեւան ուղեւորեր է եւ անկէ գացեր է Հոլարձնի վանքը որուն նորոգութեան ձեռնարկուած է արդէն, 4000 լուսլի ծախքով:

Քեօքանիոյ Հայ Հռոմէականաց առաջնորդ Էմմանուէլ վարդապետ Պալեան տեղւոյն Ազգ. Առաջնորդարանը դիմելով, մայրենի Եկեղեցին ընդունելու փափագ յայտներ է, եւ իր այս դիմումը տեղեկագրուեր է Պատրիարքարան: Պալեան վարդապետ ի մօտոյ Պոլիս պիտի գայ:

Ակնայ նախորդ առաջնորդը՝ Յակոբ վարդապետ Յորիկեան՝ որ երուսաղէմի մէջ մե-

ուսւ վերջերս , առանց բնաւ իր վրայ խօսեցընել տալու : համեստ բարեգործութեան մը յիշատակը կը թողու : Ծերունի վարդապետը իր օրհանգիստէն երկու օր առաջ քովը հրաւիրելով վանքին խոստովանահայրը , կը խոստովանի , կը հաղորդուի , եւ յետոյ դողդոջուն մատներով գրպանէն թուղթերու ծրար մը հանելով , կ'ըսէ . «Առաջնորդութեանս ատեն ժողովուրդիս տուած նուէրներէն եւ իմ արդար իրաւունքէս խնայողութեամբ քիչ մը դրամ աւելցնելով եւ այդ գումարով Ակնայ մէջ խանութ մը եւ մթերանոց մը ծախու առնելով , վրաս դարձուցած էի , սակայն քիչ յետոյ առանց մէկու մը բան յայտնելու տեղւոյն գատրին ներկայացայ եւ նպատակս յայտնելով վագֆի վերածեցի՝ ժողովուրդիս աղքատներուն անուան , եւ այդ կերպով արձանագրել տալով Շէրիի տուամարներուն մէջ , ստացայ վագֆիկն : Այս վագֆիկն ու կալուածական-թուղթերն են զորս կը յանձնեմ ձեզի՝ Պատրիարքարան զրկելու եւ անոր միջոցաւ Ակնայ առաջնորդարանը զրկուելու համար» : Երուսաղեմի Ս. Պատրիարքը սոյն պաշտօնական թուղթերը զրկած է Պատրիարքարան ուր ազգ. կալուածոց յաւկացուած տուամարին մէջ նոյնութեամբ արձանագրուելէ վերջ պիտի զրկուի Ակնայ առաջնորդարանը՝ իր նպատակին գործածուելու համար : Միւս կողմէ , Յորիկեան վարդապետ իր քով ունեցած հնչուն դրամ 160 ոսկին ամբողջովին նուիրուեր է Երուսաղեմի վանքին :

Դեռւսի հայ աղջիկ մը , Օր. Հերմինէ Բէթլէնճեան , անցեալ տարի Բարիզի մէջ իր 47 ընկերուհիներուն մէջէն միայն ինք ստացած էր պղնձայ մեծաշրջ մը : Այս տարի ալ , թուարանութեան , Ֆրանսական պատմութեան , բնական պատմութեան , կարի , լեզուներու Ա. մրցանակ եւ շարագրութեան ու աշխարհագրութեան Բ. մրցանակ ստացեր է : Գծագրութեան համար մասնաւորապէս ստացեր է գեղարուեստական ճոխ նկարներով եւ կազմով գիրք մը իրեւ Ա. մրցանակ : Դրժ. Բաղդաբար այս օրիորդին նիւթական միջոցները կը պակսին եղբր բարձր ուսմանց հետեւելու : Ահա՛ գեղեցիկ տղիթ մը՝ ազագայ խօստացող չքաւոր ուսանողներուն սատարելու տրամադիր մեր հարուստներուն :

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԷՖ. ԷՍԱԵԱՆԻ ՄԱՂԸ

Մասիսի նախորդ թիւը մամուլին յանձնուած էր արդէն , երբ մայրաքաղաքս հասաւ Յովհաննէս Էֆ. Էսաեանի մահի գուժող հետագիրը , իր եղբորորդոյն՝ Վահան Էֆ. Էսաեանի ուղղուած , որուն կը վիճակուէր այս մահագոյժը իր մեծ-մօրը՝ Տիկին Աննա Էսաեանի հաղորդելու տխուր պաշտականութիւնը :

Յովհաննէս Էֆ. Էսաեան տարիներէ ի վեր տկար էր արդէն , եւ կը նեղուէր ստամոքսի հիւանդութենէ . եւրոպական ջերմուկները կատարած իր ճամբորդութիւնները եւ բժշկական դարմաններ բաւական կազդուրած էին իր խանգարուած առողջութիւնը , երբ յուլիս 27ին ի Պուլօնեք-սիւս-Մէս (Ֆրանսա) ուր գացած էր օգտախաղութեան համար , աւանդեց իր հոգին , շրջապատուած իր ընտանիքին անդամներէն :

Հանգուցեալը ծանօթ դէմք մըն էր ո՛չ միայն իրեւ մեծահարուստ սեղանաւոր , այլ միանգամայն իրեւ պատուական անձնաւորութիւն մը որ իր եղբոր՝ Մկրտիչ Էֆ. Էսաեանի հետ՝ կանգնեց Էսաեան վարժարանը ու վերաջինեց Ս. Յարութիւն եկեղեցին : Այս կրթական ու բարեպաշտական մնայուն յիշակերտէն զատ , Էսաեան Սղարաց անունը անբաժան եղած է միշտ մարդասիրական որ եւ է ձեռնարկութենէ որ հանրային առատաձեռնութեան դիմելու հարկին մէջ գտնուած է : Իրենց ծննդավայրին՝ Կեսարիոյ մէջ Էսաեան Տեարք կը պահեն գիշերօթիկ վարժարան մը , եւ Կ. Պոլսոյ մէջ Ազգ. Հիւանդանոցը : Կրթական ընկերութիւնները , որ բախնամ գործը , եւայլն , միշտ վայելած են անոնց նպատակները :

Պատանի հասակէն մայրաքաղաքս եկած՝ Յովհաննէս Էֆ. Էսաեան իր կրտսեր եղբոր՝ Մկրտիչ Էֆ. Էսաեանի տիպարներ եւղած են աշխատասիրութեան , ինքնօգնութեան , գործունէութեան , որով համբաւի գործակցութեամբ կրցած են նիւթական շատ համեստ կացութենէ մը աստիճանաբար հասնիլ առեւտրական ու սեղանաւորական դիրքի :

մը որ ո՛չ միայն Թուրքիոյ՝ այլեւ եւրոպական հրապարակներու վրայ այնքան պատառուոր տեղ մը կու տայ Էստեան եղբարց անունին :

Յովհաննէս էֆ. Էստեան կը թողու սգաւոր այրի մը . երկու ազնիկ զաւակ (երկուքն ալ ամուսնացած) ու երեք մանչ զաւակ , որոնք իրենց ստացած դատարարականութեամբը ու իրենց գործունէութեամբը արժանաւոր գիրք մը կը գրաւեն :

Սկսեալ Ս. Պատրիարքէն՝ եկեղեցական եւ աշխարհական ազգայինք իսթացին հեռագրով եւ կամ անձամբ ցաւակցութիւն յայտնել հանդուցելոյն ծերունազարդ եւ վշտակիր մօր , Տիկին Աննա Էստեանի , — որ ինքն ալ , առաքինի ու բարեպաշտ հայ կնոջ տիպար մըն է , — ու Վահան էֆ. Էստեանի : Յաւակ-

ցական հեռագիրներ ուղղուեցան նաեւ ի Պուլներ-սիւս-Մէն :

Նախընթաց օր մայրաքաղաքս հասան Մկրտիչ էֆ Էստեան եւ իր հանդուցեալ եղբոր ընտանիքն ու զաւակները՝ ներկայ գըտնուելու համար յուղարկաւորութեան հանդէսին որ պիտի կատարուի՝ երբ հասնի նաեւ հանդուցելոյն մարմինը որ զմոտեած ու ճամբայ հանուած է արդէն :

Բերայի Թաղ. Խորհուրդը փափագ յայտնած է որ թաղումը կատարուի Ս. Յարութիւն եկեղեցւոյ շրջափակին մէջ , — արդար փափագ մը որուն համամիտ գտնուած է նաեւ Ս Պատրիարքը եւ որ կը համապատասխանէ հանրային զգացումին :

ԱԶԳԱՅԻՆ ՕՐԱԹԵՐԹԵՐՈՒ

ԳԼԽԱՒՈՐ ՅՕԴՈՒԱԾՆԵՐԸ

ԱՐԵՒԵԼԻ (Տէր եւ Տնօրէն Զ. Եռսուփեան) թ. 4384-4389 : Հովիւին կարծիքը . Մուշեղ վարդապետ : — Նամակներ Ռուսաստանից . Աբէլ Ապրեւսեանց : — Արուեստահանդէս . Յ. Կումիկեան : — Կարապետ Գալֆան . Զ. Ե. — Անհետացող գէտեր . Նոյն . Գեղձուկ աղկան մը կեանք . Ա. Յ. Զրաֆեան : — Աջ ու ձախ . « Համաճարակ մը » . Արաւ Անտոնեան : — Էնկիւրիի այգիները . Ս. Մխիթարեան : — Վանայ եւ Տրապիզոնի վարժարաններուն չուրջը : — Բռնի ամուսնութիւն մը . Նանակ Տիարպիֆիլէն : — Մարդուան . Պ. Գ. Սիւնեան : — Գրեգոր Զանչեանցի կեանքէն . Աքրահաւ Այվազեան : — Համաժողովներու չուրջը (Նանակ Բարիզի) :

ԲԻԻԶԱՆԴԻՈՆ (Տէր եւ Տնօրէն Բ. Բեչեան) թ. 1154-1159 : Ուսուցիչ Թագաւորին կեանքէն : — Զինատան . Դ. Խաչկունց : — Ռուսահայ Գրոնիկ . Ս. Բագրատունի : — Իգմիրի առեւտրական սովորոյթները եւ ընթացքը . Գ. Խորասանեան : — Խմբագրականք . « Դարդարէն ի Բեքին » . — Միջազգային կացութիւնը . Բիւզանդ Բեչեան : — Ուղեւորի նօթեր . Ալեքսարսան : — Հայ վանօրայք . Տրդատ եպիսկ. Պաշեան : — Նիկողա-

յոս Զօրայեան . Ռ. Թադեոսեան . (Նիւթէն արտատպուած) : — Տղաքը տաք ամիսներու մէջ . Հ. Ս. Ծեղալեան :

ՍՈՒՐՀԱՆԴԱԿ (Տէր եւ Տնօրէն Տ. Ծիվիկեան) թ. 430-435 : Իտալիա արտաքինին մէջ — Ռուսիոյ կրկին դերը Զինատանի մէջ . Լիւն/ե . — Վաճառականութիւնը Թուրքիոյ մէջ . Տաղաք : — Մշտնջենական Մուրացեանը . Զարմայր : — Նամակ Մէլլուրնէն : — Ուղեւորական նօթեր . « Հալէպէն Երուսղէմ » . Զ. Խ. Կեմեան : — Գիտական Բրոնիկ . Կ. Ս. Տեւիլեան : — Լեզուներու ծագումը . Բ. Ոսկերիջեան : — Կրթական հանդէսներ Վանայ մէջ : — Եաթմայի Հայերը . Բ. — Թուրքիոյ արտաքին վաճառականութիւնը : — Շահու աղրիւրներ զաւառներու մէջ . Մ. Նաչարանեան : — Սին պարծանք . — Օննիկ Զ. Սարաֆ : — Տարւոյն եղանակը եւ Կարնոյ վաշխառուները . Պ. Յ. Մ. — Գրախօսական . Մ. Ո :

Արտօնատէր Կ. Ս. Իիթիիճեմն

Տպագրութիւն Ե. Մ. Ս. Տ. Է. Ո Ս Ե Ա Ն

Կ. Պոլիս, Ֆինանսերու եօղւշու, Թիւ 27

“ԱԼԼԵՍԱՆՁԱՆ”

ԱՊՊՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ (ՃԵՆՈՎԱԾ)

ԳՐԱՄԱԳԼՈՒԽ ԵՒ ԵՐԱՇԽԱՌՐՈՒԹԵԱՆ ԳՈՒՄԱՐ 87,455,645

Ընկերությունը կը կնքէ կեանքի ապահովագրութիւններ խառն, եւ որոշ պայմանաժամերով, օժիտի, ցկեանս կամ ժամանակաւոր եկամուտներու, հետեւեալ առաւելութիւնները ընծայելով.

Մէկ տարուան ապահովագրութենէ ետքը, երբէք ապահովագիրները (թողիս) չեն ջնջուիր, մենամարտն ու անձնապահութիւնը կ'երաշխաւորուին, բնաւ ո եւ է արհեստի կամ ուղեւորութեան համար յաշուեաժական ապահովագիրն (քոխ) չի պահանջուիր, ապահովագիրներու վճարումը դադարելու պարագային՝ ապահովագիրը կը գնուի ըստ նշանակեալ արժէքին, ապահովագրի ծախք չառնուիր, ընկերութեան շահերուն կը մասնակցի ապահովագրուողը:

Արկածեալներու դէմ ապահովագրութիւն մահուան կամ աշխատելու անկարողութեան պարագային ժամանակաւոր անկարողութեան համար օրական վճարում կ'ըլլայ:

Երաշխաւորութիւններ՝ հեծանիւի, ձիու, կռքի, թրամուէյի, արկաթուղիի, շողեանի, առաքաստանաւի, միջատներու խայթուածքի եւ ապահովագրուողին արհեստին մէջ կամ անկէ դուրս պատահելիք ուրիշ ո եւ է արկածի դէմ:

Ընկերութիւնը կ'ապահովագրէ օրինաւոր անձնապաշտպանութիւնը, ինչպէս նաեւ մարդ մը կամ ինչք մը ազատելու առթիւ պատահած ո եւ է արկած:

Ընկերութեան պանքան է՝ ՔՐԷՏԻ ԼԻՈՆԷ

Ընդհանուր գործակաւսար Գ. ՖԵՐԱՏԵԱՆ

Կ. Պոլիս, Հաճորուլօ խան, թիւ 53, 54 55, 56

ԻՍԹԸՐՆ ԳԱՈՒՆԹԻՍ

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԱՊՊՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ԸՆԴԴԷՄ ՀՐԴԵՀԻ (Ի ՀԸԼԼ)

Նպաստաւոր պայմաններով կ'ապահովագրուին ամեն տեսակ շէնք, կաւասի, ապրանք

ԳՐԱՄԱԳԼՈՒԽ 7,250,000 ՖՐԱՆԲ

Ընդհանուր գործակաւսար Գ. ՖԵՐԱՏԵԱՆ

Կ. Պոլիս, Հաճորուլօ խան, թիւ 53, 54, 55, 56

Ընկերութեան գրամատուեն է ՔՐԷՏԻ ԼԻՈՆԷ

ՌՕՍԻԱ — ROSSIA

ԱՊՊՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ՀՐԴԵՀ, ԿԵԱՆՔ, ՓՈԽԱԴՐՈՒԹԻՒՆՔ, ԱՐԿԱԾԻ

1898 տարւոյ մէջ գանձուած ապահովագիրներ

34,775,642 ֆրանք

Երաշխաւորութեան գումար

121,765,333 »

1881էն ի վեր ապահովագրեալներուն վճարուած

164,172,000 »

Կեդրոնացեղի, Ղալաթիոյ Քարափին վրայ, Մասսասան հին տեղը

Ընդհ. Քննիչ

Ընդհ. Գործակալ

Ա. ՀԻՒՐՄԻԻԶ

ԹԷՈՏՈՐ ՌԷԲԷՆ

Ի Ի Ն Ի Օ Ն

ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Հիմնուած 1828—1829 ին

ԵՐԱՇԵԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆ ՀՐԴԵՀԻ ՃԻԻՂԻՆ

97 Միլիոն

ԵՐԱՇԵԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆ ԿԵՆԱՅ ՃԻԻՂԻՆ

137 Միլիոն

Ընկերութեան դրամատունն է
ՕՍՄ. ԿԱՅՍ. ՊԱՆՔԱՆ

Թուրքիոյ եւ Պուլկարիոյ Տնօրէն

Սիւնն կֆ. Քաշուքլեան

Կենաց ճիւղին տեսուչ

Միհրան կֆ. Տէր Ներսիսեան

Կ. Պոլիս, Կալաթա, Թաշտապուրուն խան

Օսմ. Պանքայի գէմ :

Յ. ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆ

ՊԱՅՊԸԼ ՀԱՌԻՋ, ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ

(Թիի 27 ՖԻՆՃԱՆՃԸԼԱՐ ԵՕԳՈՒՇՈՒ)

ՄԵԾ ԿԱԶՄԱՏՈՒՆ

ՀԻՄՆԵԱԼ 1853 ԻՆ

Յ. ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆ Կազմասունք իր ստացած նոր բարեփոխումներովը կը ներկայանայ Պաս. Հրասարակչաց, Դրավանաւաց, Թրդրավանաւաց եւ Արգոյ Հասարակութեան իբր առաջին կարգի հաստատութիւն մը՝ հաւասար Եւրոպիոյ ամենէն լաւ կազմասանց : Նորագոյն եւ կատարելագործեալ շոգեարժ մեքենաներու յաւելումով՝ գործասունց կարող է, մեր մեջ եղած ամեն ուրիշ կազմասունքներէ աւելի՝ շատ եւ աւելի՝ արագ գործ արտադրել, միեւնոյն ժամանակ վստահացունելով իրեն դիմողները քե՛ս. *Մասթրսեանի* արտադրութիւնք ԱՄԵՆ ՄՐՅՈՒՄԷ ՎԵՐ ԵՆ քե՛ս ապրանց լաւութեան եւ քե՛ս աշխատութեան խնամքի կողմէ :

Ասոր լաւագոյն ապացոյցն է Երկար տարիներէ ի վեր այս Տան վայելած համբաւը :

Կընդունուին ամեն կարգի յանձնարարութիւնք եւ Պատուարժան յանախորդք վստահեցնան ըլլալ քե՛ս ամենապիտիւր յանձնարարութիւնք իսկ ամենակարեւորին հաւասար՝ նոյն հոգածու խնամքը կը ստանայ :

Դիմելու չափաւորութեան մասին պզտիկ փորձով մը համոզուելը լաւագոյն է :

Ն Ի Ո Ւ Հ Ո Մ

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՄԻԱԿ ԿԱՐԻ ՄԵՔԵՆԱՆ

Որ կը մտցի միւս բոլոր կարի մեքենաներուն հետ

ՊԱՐԶՈՒԹԵԱՄԲ

ՏՈԿՈՒՆՈՒԹԵԱՄԲ

ԱՐԱԳՈՒԹԵԱՄԲ

ԹԵԹԵՆՈՒԹԵԱՄԲ

ԱԺԱՆՈՒԹԵԱՄԲ

Թուրքիոյ համար միակ ներկայացուցիչ

ՈՐԴԻՔ ՅՈՎՀ. Կ. ՄԻԱՆՆԵԱՆ

Կեդրոնաւորին, Պոլիս, Պահչէ-Գարու, Համիտիյէ ճատտէսի, Թիւ 7

Դնողներու համար վնարման եւ ամեն տեսակի դիւրութիւններ

